REDACȚIUNEA,
Administrațiunea și Tipografia
Brașov, piața mare *nr. 30.*
Scrisorĭ nefrancate nu se primesc.— Manuscripte nu se retrimit.
INSERATE
se primesc la Administrațiune în Brașov și la următórele
BIROURĬ de ANUNȚURI:
în Viena: la N. Dukes Nachf., Nux. Augenfeld & Emeric Lesnor, Heinrich Schalek, A. Oppelik Nachf. Anton Oppelik.
In Budapesta: la A. V. Goldberger, Ekstein Bernat, Iuliu Leopold (VII Erzsébet-korut).
PREȚUL INSERȚIUNILOR: o seria garmond pe o colónă 10 banĭ pentru o publicare.— Publicărĭ mai dese după tarifă și învoială. — RECLAME pe pagina 3-a o seria 20 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANUL LXV.

„GAZETA“ iese în fiăcare ḑi.
Abonamente pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 24 cor., pe șése lunĭ 12 cor., pe trei lunĭ 6 cor.
N-rii de *Duminecă* 2 *fl.* pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 francĭ, pe șése lunĭ 20 fr., pe trei lunĭ 10 fr.
N-rii de *Dumінecă* 8 francĭ.
Se prenumeră la tóte oficiele poștale din întru și din afară și la d-nii colectorĭ.
Abonamentul pentru Brașov
Administrațiunea, Piața mare, Têrgul Inului Nr. 30, etagiu I.: Pe un an 20 cor., pe șése lunĭ 10 cor., pe trei lunĭ 5 cor. Cu dusul în casă: Pe un an 24 cor., pe 6 lunĭ 12 c., pe trei lunĭ 6 coróne. — Un esemplar 10 banĭ. — Atât abonamentele cât și insertiunile sunt a se plăti înainte.

Nr. 58. **Brașov, Miercurĭ 13 (26) Martie.** **1902.**

Coloman Tisza.

(*S*) Proprietarul nemeș dela Geszt, fostul ministru președinte Coloman Tisza, faimosul „sdrobitor de naționalitățĭ“ a murit.

Prea mult a fost acest bărbat maghiar om al afacerilor publice, prea insemnat a fost rolul, ce l'a jucat el, fatalmente, în Ungaria în ultimele decenii, decât ca să ne putem ține de preceptul: *„de mortuis nil nisi bene“*.

Despre astfel de ómenĭ nu numai în viéță, dér și după mórte e o datorie a-se spune adevĕrul, ca cei presențĭ sĕ 'nvețe a cunósce bărbații, carĭ au fost pușĭ în fruntea afacerilor țĕrii, ér cei viitorĭ sĕ se scie feri de greșelele și pĕcatele, ce le vor fi comis antecesorii lor în alegerea acestor bărbațĭ.

Nimenĭ nu póte tăgădui, că Coloman Tisza este una dintre cele mai însemnate figurĭ ale vieții publice ungare dela „împăciuire“ (1867) încóce; și de sigur el se póte numĕra între aceia, carĭ au stricat mai mult și au avut o înrîurință mai fatală asupra desvoltării publice pe ḑecĭ de anĭ înainte.

Om ambițios, talentat și înzestrat c'o rabulistică, rară și la Ungurĭ, Tisza s'a luptat mai întâiŭ pentru principii. Vĕḑênd însĕ, că pe calea acésta el nu va puté ajunge la putere și nicĭ aderenții lui la ólele cu carne, ba vĕḑênd, că aceștia din urmă, amărîțĭ de înghițiturile în sec, încep a-l parăsi și a trece în tabĕra partidului guvernamental, într'o bună diminéță șĭ-a acățat tóte principiile în cuiu și a făcut vestita fusiune cu partidul guvernamental. Cu acest mod a întrat și el în guvern.

Din momentul acesta pas de pas s'a împlinit profeția, ce i-a făcut'o Deak. Acesta îșĭ cunoscea bine omul și prevĕḑênd. că ambițiunea lui nu-l va lăsa sĕ persiste pe lângă principiile sale, îi ḑise cu ocasiunea unui atac vehement al lui asupra partidului deakist: „Veni va timpul, nepóte Colomane, când tu vei fi acela, care vei apĕra mai înfocat acele principii, pe carĭ le atacĭ cu atâta furie și în contra cărora te lupțĭ de atâțĭ anĭ“.

Și timpul acela a venit. Cincĭspreḑece anĭ a stat Coloman Tisza ca atotputernic ministru-președinte în fruntea guvernului, nefăcênd alta, decât a apĕra ceea-ce ataca mai 'nainte: basele *„împăciuirei“* dela 1867, atât de urgisite de el și de partidul lui, *delegațiunea, armata comună si afacerile comune, teritoriul vamal comun și omnipotența guvernului.*

Ba Tisza a mers și mai departe în supunerea sa față de voința celor mai marĭ și în asuprirea celor mai micĭ: a complectat și a legat mai strîns afacerile comune, a făcut sĕ fie prelungit timpul de serviciu în armata comună; a propus chiar o lege despre cetățănie, în urma căreia după un anumit timp décă nu reînvia declararea de supus și cetățén, orĭ-ce emigrat, încă și Kossuth „sfântul cel unguresc“, înceta de-a mai fi patriot și cetățén ungar.

Prin virilism Tisza a întrodus iobăgia modernă; prin arondarea comitatelor și a cercurilor electorale a suprimat naționalitățile și le-a nimicit dreptul de alegere, creând majorităț̆ĭ maghiare măestrite; prin legĭ și ordonanțe a restrîns libertatea pressei și dreptul de întrunire, a suprimat autonomia bisericilor, chiar și a celei protestante, față cu care odinióră îșĭ câștigase renume ca „apĕrător“ al ei; prin legile școlare maghiarisătóre a omorît învĕțamêntul poporal, ér prin cele administrative a înăbușit autonomia comitatensă, lăsând comitatele cu desĕvêrșire pe mâna fișpanilor și a uneltelor lor.

Moralitatea, caracterul și cinstea în lucrurile publice sub regimul tiszaist s'au nimicit póte pentru totdéuna prin nerespectarea și eludarea legilor, prin apucăturile cele mai neiertate, prin aplicarea de persóne dintre cele mai perverse unde era vorba de puterea și interesul guvernului. Jidovismul a pĕtruns, cum pĕtrunde apa prin locurile nĕsipóse, tóte afacerile publice, el stăpânesce în Ungaria aprópe tot, chiar și sciința și artele. Ast-fel e spiritul conducĕtor în viéța publică și a ajuns până acolo, încât, de esemplu, față de un jidan cu totul necunoscut, dér cu punga grasă, într'un cerc electoral cad miniștrii și bărbații cei mai însemnațĭ. Așa ajunserăm, că tóte sunt astăḑĭ „gheșeft“.

Decadența înspăimêntătóre a moralității publice este fără îndoială cel mai mare desastru, ce l'a adus asupra acestor țĕrĭ guvernarea de 15 anĭ a lui Tisza. Pata acésta va rĕmâné pururea neștérsă pe numele lui și al regimului lui.

Ca tot omul, care îșĭ renégă principiile, Tisza a devenit cel mai aprig prigonitor al partisanilor sĕi de odinióră, a nimicit aprópe de tot oposițiunea și a făcut din Ungaria un stat polițienesc. Din politician „idealist“ a devenit politician „practic“, cum se ḑice.

Ca sĕ le trécă Maghiarilor de durere și sĕ nu simtă jugul, sub care au ajuns, ba ca sĕ li-se pară chiar, că ei sunt stăpânĭ în țéră și mai puternicĭ decât orĭ-când, Tisza a dat *panem et circenses* tuturor politicianilor maghiarĭ deraiațĭ, adecă celor ce și-au pierdut direcțiunea, tuturor celor scăpătațĭ și celor lipsițĭ de idei și de convingerĭ. In acelașĭ scop el a recurs la șovinismul cel mai scabros și a înscenat o persecuțiune ne mai auḑită în contra a tot ce-i nemaghiar.

Cu timpul însĕ i-s'au deochiat machinațiunile și înaintea conaționalilor sĕi, și când cu desbaterea legei asupra armatei fù silit sĕ iasă din guvern.

Tisza a rĕmas puternic și după aceea, ca șef al clicei cârmuitóre, dér numele lui deveni odios la toțĭ tără deosebire. Acésta a dovedit'o și rușinósa lui cădere față c'un rival de tot necunoscut la alegerea ultimă în Oradea, vechiul sĕu cerc electoral, unde șĭ-a făcut nume și avea datina a merge sĕ fie sĕrbătorit în miilocul aderenților și admiratorilor sĕi. Realegerea lui forțată și făcută la comandă în Abrud, nu póte șterge rușinea căderei lui în Oradea, fortăréța lui cea mai tare.

Nemesea l'a ajuns, dér încă pe pămênt, și nu credem sĕ pótă da sémă cu talanții lui nicĭ înaintea dreptății eterne, care, după credința tuturor religiunilor, rĕsplătesce și binele și rĕul.

In istoria acestor mult cercate țĕrĭ fatalul regim al lui Tisza a înscris o pagină tristă despre opresiunea și împărechierea cetățenilor și despre decadența moralului politic.

Coloman Tisza a fost omul fatal, care a dat politicei maghiare o direcțiune, ce a aruncat îndĕrĕt cu ḑecĭ de anĭ, décă n'a făcut'o pentru totdéuna imposibilă, închiegarea și consolidarea statului pe temeiul dreptății și al înțelegerei reciproce.

Indurarea lui Dumneḑeu este nemărginită și-l póte ierta, căcĭ și el a fost un neînsemnat atom în mâna sa atotputernică și a făcut cum l'a sfătuit mintea cea mărginită omenéscă, dér istoria nu-l va ierta niciodată.

Biserica română unită și autonomia catolică.

(Fine).

4) In astfel de împrejurărĭ e de esplicat acea adêncă emoțiune și agitațiune generală, care a sguduit preoțimea și credincioșii provinciei bisericescĭ gr. cat. de Alba-Iulia și Făgăraș, când au trebuit sĕ observe, că deja la pregătirile de organisare autonomică, posiția de drept public a provinciei nóstre bisericescĭ nu s'a împărtășit de atențiunea, de care a fost îndreptățită a se împărtăși pe basa celor mai sus espuse. Din tóte părțile se aud plângerĭ, că actele referitóre la chestia acésta, în abatere cu postulatele organisației canonice a bisericii nóstre, n'au fost împărtășite cu episcopii provinciei nóstre pe calea Metropolitului, fără, cu fie-carele în deosebĭ și nemijlocit, ca și când ei n'ar fi membri unei corporațiunĭ provinciale bisericescĭ independente și esemptă de sub orĭ-ce supremație bisericéscă din patrie, séu din afară.

Toțĭ dau espresiune acelei convingerĭ, că deja și faptul participării la congresul pregătitor al organisațiunii autonomice, fiind-că acolo numai ținerea în evidență strictă a organisațiunii bisericii romano-catolice a fost accentuată, deja cuprinde în sine abdicerea tacită de drepturile și privilegiile autonome ale Provinciei nóstre bisericescĭ gr. cat. Toțĭ amintesc trecutul bisericii nóstre, cu deosebire accentuând împrejurarea, că st. Unire dela an. 1698 și 1700 a enunțat numai unitatea credinții și supunerea canonică față de Roma, susținênd și mai departe desĕvêrșita independență a bisericii române gr. cat. față cu biserica soră catolică de rit latin din patrie și dreptul de a-șĭ păstra neschimbată organisația canonică, ritualul, regulamentele disciplinarĭ, limba liturgică și instituțiunile ei particularĭ. Mai accentuéză și aceea, că de câte-orĭ mai marii bisericii catolice de rit latin din patrie au voit sĕ eserciteze o influință contrară organisației bisericii nóstre greco-catolice, amestecul acesta a avut ca urmare tot-déuna o adêncă sguduire a bisericii acesteia din urmă spre nu pușina daună a catolicismului. Toțĭ îșĭ revócă în memorie celea întêmplate cu ocasiunea congreselor autonomice ținute în anii 1869—1871 când diecesele Provinciei nóstre bisericescĭ, séu n'au ales representanțĭ pentru acelea congrese, séu cei aleșĭ la congres n'au luat parte. séu în sfêrșit, cei carĭ au luat parte au protestat contra contopirii organisației autonomice a Provinciei nóstre bisericescĭ în organisația autonomiei regnicolare catolice. In chipul acesta s'a format un curent iresistibil contra participării la alegerile rênduite de Eminența Ta. Față de acest curent, ce era sĕ facă episcopii Provinciei nóstre metropolitane?

Décă ar fi hotărît conscrierea alegĕtorilor și alegerile, ar fi întêmpinat din partea credincioșilor o resistență neînvincibilă și ar fi dat ansă la o nemulțumire generală, a cărei urmărĭ desastruóse nicĭ nu se puteau prevedé; și în urmă autoritatea lor episcopéscă ar fi suferit o știrbire ireparabilă.

II. De altă parte în preoțimea și credincioșii Provinciei nóstre bisericescĭ s'a putut observa și un alt curent, tot așa de puternic, care ține într'acolo, ca în vederea schimbării esențiale a împrejurărilor pentru afacerile esterne bisericescĭ și membrii Provinciei nóstre, adunêndu-se în un congres separat, sĕ se organiseze independent și în consonanță cu postulatele de drept public bisericesc și sĕ-șĭ alcătuéscă o corporațiune autonomică provincială. Nisuința acésta de alt-cum nu e nouă, ci din potrivă chiar așa e de veche ca și mișcarea autonomică a catolicilor de rit latin din patrie. Preoțimea și poporul nostru, începênd din anul 1850, în diferite rêndurĭ a dat espresiune dorinței acesteia atât în sinódele diecesane, cât și cu prilegiul altor adunărĭ și consfătuirĭ. Acestui curent nu i-a putut sta în potrivă Ioan Vancea, fericitul metropolit de Alba-Iulia și Făgăraș, ci în mai multe memorande, și mai ales în representațiile de dtto 7 Septemvrie 1869. Nr. 1716, de 1 Maiu 1870 Nr, 25/pres. în cea de dtto 14 Septemvrie 1870 Nr. 1846 și de dto 4 Martie 1871 Nr. 598. a rugat înaltul guvern sĕ esopereze dela Majestatea Sa regéscă apostolică concesiunea, ca provincia bisericéscă gr. cat. de Alba Iulia și Făgăraș sĕ se pótă aduna în un congres provincial bisericesc deosebit, în care sĕ-șĭ organiseze autonomia. Aceste rugărĭ până adĭ au rĕmas neresolvite, ceea-ce dă nouă motive acelora, carĭ la nicĭ un cas nu vreau sĕ ia parte la congresul organisator, ce se va conchema de Eminența Ta. Preoțimea și poporul Provinciei nóstre bisericescĭ îșĭ baséză dorința ferbinte, de a i-se concede convocarea unui congres pentru organisarea autonomiei sale, nu numai pe aceea, că acéstă provincie e esclusiv independentă de biserica catolică de rit latin, pe cum s'a dovedit mai sus, ci și pe motivele următóre:

1) §. 14 din articolul de lege XLIII —1868, asigură și bisericii catolice de rit grecesc acea independență și libertate autonomică, cu care sunt investite și celelalte confesiunĭ recepte din patrie.

2) Deși Românii gr. cat. în privința credinții și a subordinațiunii la sfântul Scaun apostolic al Romei sunt identicĭ cu compatrioții bisericei catolice de rit latin. totușĭ se deosibesc de ei prin organisațiunea internă bisericéscă, basată pe canóne, relațiunile lor de avere bisericéscă, ținta misiunei lor, ritul, disciplina, relațiunile de drept canonic, limba liturgică, datinile și alte particularitățĭ, pe carĭ cei de rit latin în unele casurĭ obveniente, nicĭ nu le-ar puté pricepe și nicĭ nu le-ar puté cumpĕni în de-ajuns.

Imprejurarea acésta la tótă întêmplarea pretinde, ca Provincia bisericéscă gr. cat. de Alba-Iulia și Făgăraș și în afacerile bisericescĭ sĕ fie investită cu o organisare autonomică de sine stătătóre și independentă de organisația autonomică a bisericei catolice de rit latin.

3) Legătura unității de credință dintre credincioșii noștri cu catolicii de rit

latin, nu póte forma piedecă privitor la organisarea autonomică independentă a Provinciei nóstre gr. cat., căcĭ doră de acestea şi în alte locurĭ se pot vedé chiar în casurĭ analóge. Aşa de es. Sêrbii neuniţĭ de rit grecesc şi Românii au organisaţia lor autonomică separată şi independentă după Provincii bisericesci, deşi credinţa şi afacerile lor de caracter estern bisericesc sunt tot aceleaşĭ şi aparţin aceluiaşĭ stat.

4) E o acsiomă în general primită, că autonomia nu póte avé alt scop final, decât întărirea şi reînflorirea catolicismului la noi în patrie. Şi stând lucrul astfel, catolicismul numai aşa va avé viitor între Românĭ, décă Provinciei nóstre bisericescĭ i-se va da o organisaţie autonomică independentă, ca astfel autonomia Românilor neuniţĭ sĕ nu pótă forma obiectul dorinţelor greco-catolicilor şi sĕ nu pótă fi în mânile neuniţilor armă potrivită, prin care sĕ pótă combate unirea bisericéscă.

5) Organisaţia autonomă şi separată a bisericilor catolice de rit latin şi grecesc n'ar împiedeca pe credincioşii acestor două bisericĭ surorĭ, ca în butul împrejurărilor vitrege de-acum, desvoltându-se fie-care în cercul propriu de activitate, sĕ lucre şi pe viitor umĕr la umĕr pentru prosperarea catolicismului în patria nóstră.

III. Din celea espuse binevoiţĭ a lua cunoscinţă Eminenţia Vóstră, despre punctul de vedere, pe care s'au pus preoţimea şi credincioşii Provinciei bisericescĭ gr.-cat. de Alba-Iulia şi Făgăraş în cestiunea autonomiei. Nu ne îndoim, că Eminenţa Vóstră, ca următorul antecesorului de gloriósă amintire Leopold Kollonich, cardinal Archiepiscop de Strigon şi Primate, care are merite neperitóre pentru unirea bisericéscă a Românilor, cu aceeaşĭ bunăvoinţă veţĭ îmbrăţişa Biserica nóstră. Drept aceea în vederea binelui obştesc al catolicismului precum şi în considerarea datorinţelor nóstre grele, ce ni-s'au învestit din partea sfântului Scaun Apostolic al Romei prin misiunea nóstră de Archierei de-a îngriji biserica nouĕ încredinţată, dér cu deosebire în interesul înfloririi viitóre a sf. unirĭ în sînul poporului român, cu adêncă stimă rugăm pe Eminenţa Ta sĕ te îndurĭ a-ţĭ pune în cumpĕnă tótă influinţa hotărîtóre, de care dispui în puterea înaltului oficiu ce ocupĭ, ca posiţia de drept public a Provinciei nóstre bisericescĭ gr. cat. sĕ rĕmână respectată tot-déuna şi de cătră toţĭ; tot-odată sĕ întrevii la înaltul guvern şi la gloriosul nostru domnitorĭ, la Majestatea Sa regéscă şi Apostolică, ca sĕ i-se concédă şi Provinciei nóstre bisericescĭ convocarea unui Congres organisator, care ar avé de obiect organisarea separată a Provinciei nóstre bisericescĭ de cătră autonomia bisericii de rit latin din Ungaria.

După carĭ, recomandat înaltelor favorurĭ cu adêncă şi distinsă stimă, am rĕmas al Eminenţei Tale plecat serv.

Din încredinţarea conferenţei Episcopatului Provinciei bisericei gr. cat. de Alba-Iulia şi Făgăraş, ţinută în Blaşiŭ, la 22 Iunie 1897.

Mórtea lui Coloman Tisza.

Coloman *Tisza* a murit Duminecă diminéţa la órele 7 şi 5 m. C'o sĕptĕmână înainte *astma* l'a pus în pat. Tómna trecută el suferi de influenţă şi pneumonie, care i-a sdruncinat total organismul. Agonia se începù deja Vinerĭ şi medicii declarară, că nu mai póte fi mântuit. Era chinuit de convulsiunĭ de tuse, carĭ în tot momentul puteau sĕ-i ia viéţa.

Majestatea Sa monarchul fiind încunosciinţat despre mórtea lui Coloman Tisza, a adresat fiiului acestuia, contele Stefan Tisza, următórea telegramă de condolenţă:

„Adênc mişcat am primit scirea despre mórtea tatălului d-tale şi împărtăşesc din adêncul inimei doliul familiei şi al ţĕrii. In fericitul bărbat de stat am pierdut pe cel mai agreat credincios al meu, a cărui memorie o voiŭ păstra cu pietate recunoscĕtóre totdéuna şi dincolo de mormênt. — *Francisc Iosif*".

Ministru-preşedinte Coloman *Szell* s'a dus Duminecă diminéţa la familia decedatului, esprimând condolenţe în numele sĕu şi al guvernului şi propunênd familiei, ca serviciul funebru sĕ se facă într'unul din edificiile publice şi catafalcul sĕ fie ridicat la Academie séu în Museul Naţional din Budapesta. Familia a întêmpinat cu mulţămită propunerea, însĕ şi-a reservat, ca serviciul funebru sĕ se facă totuşĭ la casa mortuară, fără de nicĭ o pompă. Catafalcul fù ridicat erĭ în palatul-Degenfeld din strada Sandor nr. 14. Mortul fù aşedat într'un cosciug în stil grec.

Erĭ la cameră unicul obiect a fost manifestarea doliului pentru Coloman Tisza. Preşedintele, contele *Apponyi* vorbind despre meritele politice ale defunctului bărbat de stat declară, că aprecierea politică a lui Tisza nu se póte face încă în acest moment fără preocupare. Trăsătura principală a individualităţii lui, ḑise Apponyi, era iubirea înfocată, chiar esaltată pentru maghiarism. Ministru-preşedinte *Szell* luând cuvêntul spune, că de patru decenii Tisza a luat parte la tóte evenimentele, carĭ au creat acéstă epocă; el îşĭ iubia rassa sa mai pe sus de tóte.

Aḑĭ la 3 óre d. a. se face serviciul funebru. Discursul de adio îl va pronunţa Dr. Albert *Berzeviczy*. După-ce publicul se va împrăscia, cosciugul va fi pornit la 10 óre séra via Oradea-mare la *Geszt*, localitatea unde s'a născut decedatul şi unde îl vor însoţi numai membrii familiei. Un alt tren va duce pe membrii guvernului şi diferitele delegaţiunĭ. Inmormêntarea se va face mâne, Miercurĭ, în Geszt. La mormênt va ţiné un discurs funebru Bela *Tallian*, vice-preşedintele camerei ungare. Majestatea Sa va fi representat la înmormêntare prin mareşalul de curte contele Ludovic Apponyi; din partea guvernului vor fi de faţă ministrul de honveḑĭ br. G. *Fejervary*, ministrul de agricultură *Daranyi* şi ministrul croat Ervin *Ceh*.

*

Din viéţa lui Coloman Tisza.

Coloman Tisza s'a născut în Decemvrie 1830 în Geszt. A fost al doilea fiiu al lui Ludovic Tisza. Unul din strămoşii sĕi locuia odinióră în Gurghiu (Ardeal). George Tisza, fiul acestuia, şi-a câştigat avere în Ardeal şi urmaşul lui Tisza Laszlo, care locuia în Szitas-Keresztur (scaunul Odorheiului) s'a strĕmutat la Geszt, com. Bihor pe la mijlocul secolului 18. De atuncĭ Tiszaiştii locuesc în Bihor. Tisza Laszlo a fost strămoşul defunctului Coloman Tisza.

Evenimentele anului 1848 l'au aflat pe Coloman Tisza funcţionar în ministeriul de interne. Curênd însĕ s'a înrolat şi el în garda naţională şi a luat parte la micĭ lupte în manevrarea spre Viena. După catastrofa dela Vilagoş s'a dus la studiu în Berlin, de unde s'a reîntors acasă, trăind în viéţa rustică din Geszt.

Ocasie de a păşi pe terenul public politic i-s'a dat la 1859 în cestiunea autonomiei protestante, care era considerată ca cestiune eminamente politică. Tisza întrà atuncĭ în oposiţia cea mai estremă faţă cu Curtea din Viena, căreia i-se atribuia intenţia de cassare a autonomiei protestante. Tot pe atuncĭ s'a căsĕtorit cu contesa Elena Degenfeld-Schomburg, din care căsĕtorie a avut 3 fiĭ şi o fiică.

In dietă a întrat pentru prima óră la 1861 ca alesul unui cerc din Dobriţin. El făcea parte din grupul, care pretindea, că faţă de constituţia octroiată atuncĭ „representanţii naţiunei" sĕ declare scurt şi hotărît, că nefiind constituţie ungară „representanţii naţiunei" nu sunt în posiţia de a sĕvîrşi lucrare constituţională, ér décă totuşĭ se pretinde dela ei aşa-ceva, altă modalitate nu esistă, decât restabilirea constituţiei ungare.

Dela 1861—1865, sub provisoriu, s'a retras dela afacerile publice şi scriea articole despre parlamentarism şi despre autonomia comitatelor, vrênd sĕ dovedéscă, că aceste două — ciuntite şi schilăvite mai târḑiu tot de el — încap fórte bine lângă olaltă.

In 1865 fù ales érăşĭ deputat, căcĭ se convocase dieta. A fost trimis în dietă de cătră alegĕtorii unui cerc din Dobriţin. Dimpreună cu Coloman Ghiczy formà partidul aşa numitei „stânge de mijloc" al cărei conducĕtor era el. La 1868 se făcù scisiune în partidul „stângei de mijloc" din causa întrărei în delegaţiunĭ. Separaţiunea s'a discutat într'o adunare ţinută la 17 Martie 1868 în Oradea, la care, precum se afirmă, luară parte şi câţi-va Românĭ bihorenĭ. In acésta adunare se formulà un program politic, aşa numit *punctele bihorene*. Programul acesta era în cele mai multe privinţe un *pium desiderium*, şi însuşĭ Tisza îşĭ acăţà punctele sale în cuiŭ, ca mai târḑiu sĕ pótă întra în guvern.

Mărturisând principiul, că Ungaria este independentă, liberă şi nesupusă nicĭ unei ţĕrĭ, nicĭ unei naţiunĭ, lucrà din tóte puterile, ca sĕ se desfiinţeze tóte legile şi mĕsurile contrare acestei independenţe: sĕ se desfiinţeze delegaţiunile, ministeriul comun, sĕ se înfiinţeze armată naţională maghiară, finance independente maghiare, comerciu liber şi diplomaţia sĕ recunóscă independenţa Ungariei.

La anul 1874 Coloman Ghiczy îl părăsesce şi întră în guvern, ér Tisza rĕmâne singur conducĕtorul partidului. In Faur 1875 demisionéză cabinetul Bitto, se face fusiunea partidului lui Deak cu cel al „stângei de mijloc" şi se forméză „partidul liberal unit" pe basa dreptului public din 1867. Noul cabinet îl formà Wenkheim în care întrà şi Tisza, ér în 2 Decemvrie 1875 ajunge însuşĭ Tisza ministru-preşedinte, post în care rĕmâne timp de 15 anĭ, stăpânind în mod arbitrar şi despotic.

Dela 1875 şi pănă la cădere, Coloman Tisza a fost stăpân absolut în guvern şi partid. „Generalul" — căcĭ aşa îl numiau — era încunjurat de céta slugarnică a mamelucilor, carĭ în órba supunere nu aveau marginĭ. Ministeriului sĕu i-se dădù numele de *mut*, fiind-că nicĭ un ministru nu putea ḑice o vorbă, fără de permisiunea „generalului". In consiliile de miniştri anĭ de ḑile nu se spunea o vorbă de critică séu opunere. Tisza făcea propunerile şi colegii sĕi din cabinet aveau simplul rol de a da din cap aprobător. Aşa în cabinet, aşa şi în partid. Orĭ-ce independenţă a dispărut din acest partid. Faţă cu volnicia „generalului" şi faţă cu voinţa lui, toţĭ erau piticĭ şi incapabil. Setea de putere şi vanitatea au făcut sĕ se lege de fotoliul ministerial timp de 15 anĭ cu mânĭ cu picióre.

Sub regimul sĕu, la 1886, isbucniră marĭ turburărĭ din causă că generalul Ianszky cu oficerii armatei comune au încununat mormêntul generalului Hentzi, apĕrătorul cetăţii Buda în 1848. In 1889 isbucniră turburărĭ tot aşa de marĭ din causa înăsprirei serviciului în armata comună. Sub el s'au adus un şir întreg de legĭ asupritóre şi cu ascuţiş îndreptat în contra naţionalităţilor. Fĕtul lui este şi instituţia virilismului, el a reformat şi camera magnaţilor, el a întrodus comisiunile administrative.

La 1890 a căḑut dela guvern, dér pănă după căderea lui Banffy a rĕmas totuşĭ cel mai puternic membru al partidului liberal şi diriguitorul lui. A fost măestru în rabulistică şi sciea sĕ ticluéscă frase. A fost mai mult omul compromisurilor, decât al principiilor, şi era de părere, că în politică trebue sĕ fi îndrăsneţ, dér un temerar, înţelept şi prevĕḑĕtor şi precaut, ca sĕ nu pierḑĭ ceea-ce n'ai voit a periclita.

Din strĕinătate.

Inarmările Bulgariei. „*Cronica*" din Bucurescĭ află, că în gara Severin s'au oprit 18 tunurĭ cu tir repede, pe carĭ fabrica Creuzot le trimesese în Bulgaria, declarându-le de maşinĭ. Şeful staţiei constatând însĕ, că sunt tunurĭ, le-a oprit până va primi instrucţii din Bucurescĭ. Artileria bulgară se înarméză aşa-dér cu cele mai perfecţionate tunurĭ Creuzot cu tir repede. Comanda Bulgariei este de 64 asemenea tunurĭ.

Politica esternă a Franciei. Senatul frances a votat budgetul ministeriului de esterne. Cu acéstă ocasie ministrul de esterne *Delcassé* a spus, că relaţiunile Franciei cu statele strĕine sunt bune şi că între Francia şi Italia esistă încredere cordială în ce privesce raporturile cu Maroco şi Tunis. Alianţa franco-rusă stă cât se póte mai bine.

Isprăvile lui Sarafoff. „Politische Correspondenz" din Viena primesce din Sofia scirea, că Sarafoff are încă în partea lui majoritatea vechiului comitet macedonean, şi că e afară de orĭ-ce îndoială, că Sarafoff a incassat o parte a banilor plătiţĭ pentru rescumpĕrarea misionarei Stone, proiectând acum alte capturărĭ la fel. Până atuncĭ el teroriséză pe creştinii din Macedonia, storcându-le banĭ. Pe când ḑiarele strĕine spuneau, că el se află în Olanda, Sarafoff stătea ascuns la graniţă, trimiţênd bande în Macedonia.

Puterile şi Macedonia. „*Daily Chronicle*" confirmă scirea, că Anglia, Austria şi Rusia au adresat Turciei o notă diplomatică în care-i declară, că continuarea disordinelor din Albania şi Macedonia, ar da loc la complicaţiunĭ. Turcia a rĕspuns, că situaţia acésta se datoresce intrigilor Bulgariei şi a cerut puterilor, ca sĕ uzeze de influenţa lor asupra Bulgariei.

Albanesii şi Turcii. „*Giornale d'Italia*" primesce din Ianina o telegramă, care conţine amĕnunte asupra unei lupte dintre Albanesĭ şi Turcĭ. Joia trecută Albanesii din Filiates, sătui de vexaţiunile valiului, au atacat înarmaţĭ Kahimet, ucidênd cu focuri de puşcă mai mulţĭ gendarmĭ şi rănind grav pe comandantul lor. Revoltanţii sĕ fi pus mâna pe palat şi revolta ia din ce în ce proporţiunĭ tot mai marĭ. S'au espediat ajutóre de soldaţĭ la Preveza şi Ianina. Se spune, că telegraful a fost tăiat şi insurgenţii au liberat pe prisonierĭ. Şi oraşele Berat, Paramitia, şi Vallona ameninţă de a-se revolta.

Evoluti pudore.

(Glose)

„Dem Recht der Entwicklung gegenüber sind alle Gegner rechtlos?"
Dr. Käser.

Foia din Arad nu mai „suflă nicĭ un cuvînţel" de un timp încóce pe tema „evoluţiei."

Un mic parantes:

Până acuma scieam, că Românul suflă în foc, suflă în cimpoi, în trîmbiţă, în fluer, în păsat etc. şi când verbul „a sufla" se întrebuinţéză cu obiect drept, acest obiect nu póte sĕ fie altul — sĕ iertaţĭ — decât... nasul.

Foia din Arad ni-a îmbogăţit frasealogia cu o locuţiune nouă: „a nu sufla ceva", în loc de „a tăcé chitic".

I-o lăsăm sĕ fie a ei, cu „evoluţie" cu tot.

* * *

„Evoluţia" nu se deosebesce de „revoluţie", decât prin o consonantă lichidă, în dicţionar.

În sociologia modernă a Marxistilor, póte nicĭ atâta deosebire nu este.

Étă ce cetim în protocolul congresului socialist din Wyden la pag. 16:

„Ceea-ce privesce *„evoluţia pacinică"* şi „calea legală", aceste noţiunĭ nicĭ-odată n'au fost considerate de întreg partidul altfel, decât aşa, că prin acésta partidul îşĭ esprimă intenţiunea de a ajunge la ţinta sa pe căi pacĭnice şi legale, întru cât acésta depinde de la voinţa lui şi că décă acésta nu va fi posibil, nu va fi de vină partidul, ci duşmanii lui, carĭ au împedecat *„evoluţia* reformatorică".

* * *

„Evoluţia" sociologică a fost trecută din domeniul vieţii naţionale la fel de fel de cameleonade individuale. Ea a fost invocată pentru a justifica orĭ-ce apostasie de la principii, orĭ carĭ ar fi fost ele.

Nu esistă pentru mine principii mai detestabile, decât cele social-demoratice, aşa cum le-a formulat Marx, Engelset comp. Nicăirĭ nu este conglomerată atâta minciună şi perfidie jidovéscă, pentru inducerea în eróre a masselor, în multe privinţe în adevĕr nedreptăţite, decât în scrierile acelor corifei socialiştĭ (V. Marx „Das Kapital.", Engels „Herrn Dührings Umwälzung der Wissenschaft", „Ursprung der Familie" etc.)

Cu tóte acestea, când văd pe un aderent sincer al acelor principii, pe un om năpăstuit, care îşi sperézǎ mântuirea din realisarea principiilor codificate de numiţii corifei — îl stimez şi respectez, pentru sinceritatea sa, deşi, se înţelege, trebuie sě-l compătimesc în acelaşi timp, pentru rětăcirea sa.

Nicî odată nu voiŭ putea însě respecta pe un „politician“ ridicat pe umerii masselor, care aplicând evoluţiunea la scumpa sa persónă, părăsesce principiile codificate şi lucrézǎ de conivenţă cu adversarii sěi.

Spectacolul acesta l'am vědut în timpul din urmă în Franţa, unde corifeul socialist Millerand (după mamă altfel jidov), a întrat în cabinetul burghez republican. Un alt matador socialist Jaurès a aplaudat pe companionul sěu, căcî era de părere, că socialiştii întrând pe nesimţite în cabinet, în basa „evoluţiunei“, vor pune încetul cu încetul mâna pe stăpânire.

Sěptămânile trecute însě, congresul socialiştilor francezi, ţinut la Tours, a desaprobat felul acesta de „evoluţiune“ şi a adus o resoluţiune prohibitivă pentru viitor în privinţa acésta.*)

* * *

Nimic n'a fost mai ridicul de exemplu, decât miseriile imaginare iscodite de nisce doctrinarî socialiştî din România, pe socotéla unor pretinşî proletarî din acea ţéra. Vr'o două decenii au ţipat şi scris pe tema asta. În fine s'au molcomit şi părăsind marea furtunósă a „agitaţiilor socialiste“ au debarcat şi ei în portul unui partid istoric, punênd în practică „evoluţia“.

* * *

Or fi potrivite, n'or fi potrivite esemplele şi analogiile citate de mine, nu sciu. Un lucru însě sciu cu siguranţă, că la noi nu există teren de exploatat cu lozinca „evoluţiunii“.

De aceea, când věd pe câte unul ridicând glasul şi căutând a ne asurdi cu vorbe exotice şi fără înţeles, îmî vin în minte cuvintele lui Budai Deleanu:

Aŭ dór, ca sě te punem pe tine
Vodă, séu dór Ban, séu cevaşî altă?
. . . .
Er tu la dênşii cu sprîncenă înaltă,
Căutând în jos sě scuipî departe,
Uitându-ţî de *opincele sparte?*

(Ţiganiada)

* * *

Despre evoluţie mai avem însě multe de dis.

Oniţă

*) „Le congrès a décidé qu'à l'avenir, et sous peine d'excommunication majeure, il serait formellement interdit à un socialiste d'être ministre“.

„Figaro“ 15 Martie.

SCIRILE DILEI.

— 12 (25) Martie.

Inmormêntarea metropolitului Arcadie Ciupercovicî. Sâmbătă diminéţa — scrie „Deşteptarea“ din Cernăuţî, a început actul funebral, după sěvîrşirea sf-tei liturgii, cu panachida mare în jurul catafalcului ridicat în biserica catedrală. Actele religióse au fost celebrate de P. S. Sa episcopul *Repta*, cu asistenţa archimandriţilor mitroforî *Calinescu* şi *Cozub* şi un şir de aprópe 35 preoţî şi 4 diaconî. Discursul funebral în limba română a fost rostit de către predicatorul catedral d-l Dr. O. *Popescul*, relevându-se pierderea capului bisericesc, în cuvinte de pietate. Cântările în decursul liturgiei au fost esecutate de corul „Armoniei“. In decursul sěvîrşirei liturgiei au sosit în biserica catedrală representanţii diregětorilor din Cernăuţî: presidentul ţěrii bar. *Bourguignon* însoţit de un numěr mare de representanţî ai oficielor subordinate cum sunt guvernul, direcţia financelor; mareşalul ţěrii I. *Lupul* cu membrii din comitetul ţěrii baron N. *Mustatza*, cons. J. *Onciul* şi Dr. *Stocki* şi cu funcţionarii comitetului ţěrii; Consulii Kogălniceanu şi Pantschulidschew; din partea armatei corporativ corpurile ofiţerescî a infanteriei, cavaleriei şi miliţiei teritoriale, în frunte cu colonelul-brigadier; representanţa capitalei bar. Kochanowski, Dr. Reiss şi mai mulţî consilierî comunalî; representanţa corpului judecătoresc; representanţii corpurilor didactice etc. etc. şi o mulţime de lume streină. Dintre notabilităţile române şi patronii bisericescî bar. V. *Stircea*, bar. E. *Hormuzachi*, propr. mare L. cav. de *Vasilco* prop. mare *Botuşan*, V. cav. de *Pruncul*, A. *Kraigher* I. cav. de *Tabora*; poporaţiunea rurală nu a trimis aprópe nicî o representanţă, vre-o 20 poporenî din districtele rutene, şi nicî măcar din suburbiile Cernăuţului nu a apărut poporaţiune de credincioşî în numěr în cât-va remarcabil. Inmormêntarea a avut aspectul dureros a abstinenţei fiilor bisericei dela ultima onóre, ce se dă unui om. In schimb însě s'a observat rěsfăţarea oficialităţii în tótă splendórea ei de uniforme. La capela din cimitir s'a sěvârşit panachida mică şi s'a ţinut de către predicatorul catedral, d-l protopresbiter-staurofor I. *Procopovicî*. discursul funebral în limba slavă. In tot decursul cortegiului lung şi pompos a domnit o ordine esemplară, pentru care se constituise un comitet sub conducerea espertă a d-lui I. *Dimitrevicî*, inspectorul palatului archiepiscopal. In capela archiepiscopilor din cimitir a fost depusă racla defunctului mitropolit alăturea cu antecesorii sěi, tot-odată şi cununele multe — vre-o trei-decî la numěr, — între carî locul prim, pusă purure în fruntea raclei, era cununa regimentului 41 de infanterie. Actul funebral s'a terminat pe la $1^1/_2$ óre din di.

Fişpan în Solnoc-Dobâca va fi numit, precum se svonesce, baronul *Feilitzsch* Artur, deputatul, care vorbise mai deunădî cu multă ocară la adresa Românilor. Un alt svon susţine, că nu Feilitzsch, ci baronul dela Surduc, Samuil *Iosika* ar fi candidatul cel mai serios pentru acest post.

Escursiune la Roma. Ni-se scrie din Cluşiŭ: In 21 Martie séra au plecat sub conducerea d-lui prof. univ. Dr. Ioan Csengeri 9 studenţî în filosofie în escursiune, spre a studia operele de artă din museele din Roma, Neápol, Pompeji. Intre escursioniştî sunt şi 2 Românî (Aug. Caliani şi Vas. Bichigean, stud. fil. a IV). Călětoria e: Budapesta-Fiume-Ancona-Roma. Statul a oferit fie-căruia dintre călětorî ajutor de 80 fl. Reîntórcerea va fi prin 6—8 Aprilie“.

Furt cu spargere. Sâmbătă spre Duminecă nóptea s'a sěvîrşit un furt cu spargere la locuinţa lui Jakab Mihaly, strada Villei de sus din localitate. Făptuitorul a spart uşa odăii din parter şi a furat 356 cor. banî şi juvaerurî în preţ de 804 cor. La faţa locului s'a găsit o baionetă militară cu inscripţia R. 50 nr. 1526. Făcêndu-se imediat cercetare s'a aflat, că făptuitorul este Ioan *Kobori* soldat în regim. 50 din localitate. Cercetarea continuă.

Populaţia bulgară din Sistova, lângă Castoria, a sěrbătorit sosirea unei bande armate de 30 Bulgarî. Trupele turcescî au întrevenit şi au asediat Sistova. S'a născut o luptă crâncenă. O învěţătóre bulgară trăgênd focurî de revolver în soldaţî, a fost ucisă. Un mare numěr de arestaţî au fost transportaţî la Monastir.

Cine vré sě fie ofiţer? Cu începutul anului şcolar 1902/1903 (21 Sept) se vor primi în cursul I a şcólei de cadeţî ces. şi reg. de infanterie din Sibiiu 40 aspiranţî, respective, în urma unei depărtărî, unii şi în cursul II şi III. Pentru primirea în cursul I se recere absolvarea de 4 clase a unei şcolî reale, gimn. séu a clasei a IV a unei şcolî civile ungurescî. Taxa de intreţinere e conformă condiţiunei părinţilor 300, 160, 24 cor. pe un an. Celelalte condiţiunî şi determinărî despre concipiarea petiţiunilor se cuprind în „Condiţiunile de primire la întrarea în şcólele de cadeţî ces. şi reg.“ (Se póte procura la cea mai proximă şcólă de cadeţî — séu în limba română la „Tipografia“ societate pe acţiunî în Sibiiu — pentru preţul de 40 banî şi porto postal). Petiţiunile de primire sunt a-se trimite cel mult până în 15 August 1902, dér nicî la un cas înainte de primirea testimoniului şcolar anual 1901—1902.

Rectificare. In titlul primului entrefilet din numěrul nostru de ierî este a-se ceti *metropolitul* în loc de episcopul Meţianu.

„Narciss“, tragedia acésta bine cunoscută, de „Brachfogel s'a representat asérǎ în teatrul german de aicî cu mult succes, jucând rolul lui Narciss distinsul actor dela teatrul curţii din Viena *Albert Heine*, care a venit aicî ca óspe pe câte-va dile. Piesa conţine picante scene de pe vremile lui Ludovic al XV şi a curtesanei sale marquisa de Pompadour, carî ţin pe ascultătorî încordaţî dela început până la sfîrşit. Rolul greu şi iritant a lui Narciss Rameau, bărbatul părăsit al frumósei curtesane, e plin de efect pe care jocul eminentului artist Heine nu numai că l'a dobêndit pe deplin, dér putem dice l'a ridicat la rară strălucire. Satira desperatului, dér agerului şi pětrundětorului Narciss asupra lumei uşóre şi depravate din împrejurul lui, a sciut'o poanta d-l Heine cu multă artă fiind susţinut cu multă bravură de d-na Lola Bauer ca Pompadour, precum şi de d-l Mauth ca Marquis Silhuet şi d-ra Else Föry ca demoiselle Quinaullt. Mâne se va representa comedia „Flachsmann als Erzieher“ de Ernst cu concursul numitului actor dela teatrul curţii din Viena.

Afacerea spionagiului din Varşovia.

Deşi pressei rusescî îi este strict interdis de a vorbi despre afacerea de spionagiu din Varşovia, cu tóte acestea afacerea ţine încordată atenţiunea tuturor cercurilor societăţei din Rusia. In Petersburg mai cu sémă, ea formézǎ obiectul de conversaţiune.

Colonelul Grimm se află în Petersburg, internat în fortăréţa Sf. Petru şi Paul. Indată după arestarea sa în Varşovia, el a fost adus la Petersburg în urma ordinului telegrafic al ministrului de rěsboiŭ, generalul Kuropatkin. Se pare că autoritatea militară din Varşovia, îndată după descoperirea adevěrului, a voit sě esecute pe colonelul Grimm. După cum se asigură, îndată după arestarea sa, s'a întrunit în Varşovia un tribunal militar, care făcŭ colonelului un scurt interogatoriu şi îndată l'a condamnat la mórte prin împuşcare. Sentinţa acésta nu putea fi esecutată fără consimţěmêntul Ţarului şi de aceea ministrul de rěsboiŭ a trebuit sě fie înscinţat pe cale erarhică despre acéstă sentinţă şi rugat sě céră sancţiunea Ţarului.

In loc de sancţiunea Ţarului sosi ordinul ministrului de rěsboiŭ, ca colonelul Grimm sě fie adus la Petersburg sub o escortă sigură.

Din interogatorul, care s'a luat acusatului în presenţa ministrului de rěsboiŭ şi a şefului marelui stat-major al armatei, au eşit la ivélă destăinuirî carî arată, că imediata împuşcare a lui Grimm ar fi fost fórte mult dorită de câte-va persóne din Varşovia. Colonelul Grimm a făcut depositiunî în carî se ridică cele mai grave acuse în contra mai multor generalî.

Se dice, că pedépsa colonelului Grimm a fost schimbată la închisóre celulară perpetuă. Pedépsa acésta s'a dat, fiind-că trădarea n'a fost sěvîrşită în timp de rěsboiŭ, ci în timp de pace. Diarele din Cracovia dau scirea, că colonelul Grimm primea dela guvernul german o léfă fixă anuală de 12.000 de mărcî. Serviciile extra-ordinare îi erau plătite separat.

Rusia, imitând esemplul statului-major frances, adoptase obiceiul de a face sě se elaboreze planurî falşe de mobilisare, carî erau comunicate agenţilor streinî de ofiţerii ataşaţî la serviciul de contraspionagiu. Colonelul Grimm avea tocmai acéstă însărcinare. Insě el, în loc de a comunica agenţilor streinî planurile false, le comunica pe cele autentice.

„Gazeta Narodova“ din Lemberg află, că dela arestarea colonelului Grimm, tóte societăţile, cluburile şi însoţirile literare şi comerciale germane din Rusia sunt puse sub control riguros. Colonelul Grimm, a fost arestat în 15 Martie. El şi-a recunoscut crima.

Convocare.

Societatea de lectură a Sodalilor românî din Braşov *„Lumina“* îşî va ţiné adunarea generală Duminecă în 17 Martie v. 1902 la $2^1/_2$ óre p. m. în localul ei, cu următórea ordine de di:

1) Raportele Comitetului despre gestiunea anului espirat. 2) Eventuala întregire a comitetului. 3) Propunerî.

Domnii membrii ai societăţii sunt învitaţî şi pe acéstă cale a participa în numěr cât mai mare.

Braşov, la 3 Martie v. 1902.

Arseniu Vlaicu, preşedinte. *Nicolae Ardeleanu*, secretar.

Literatură.

A apărut fascicolul XXVI din *„Enciclopedia Română,“* publicată din însărcinarea şi sub auspiciile „Asociaţiunii pentru literatura română şi cultura poporului român“, de *Dr. C. Diaconovich*, prim-secretarul Asociaţiunii. Fascicolul din urmă, publicat după un interval scurt de abia câte-va sěptămânî, cuprinde circa 2000 articole, şi anume restul din lit. O şi o mare parte a literei P.

Din cuprinsul bogat al acestui fascicol remarcăm următórele articole, şi anume: biografii românescî: Orleanu, Oros, Otetelişanu, Pallade, Pann, Pantazzi, Panţu, Panu, Papfalvi, Papiniu, Papiu, Papp, Para, Părăianu, Paraschivescu, Partenie episcopul, Paşca, Pascal, Pascali, Paşcan, Pascu, Păun, Pavel, Pelimon, Petraşcu, Petrescu, Petri, etc. Fascicolul este cu deosebire bogat în articole de interes bisericesc, între carî amintim în primul loc „Ortodoxa, biserica“ (de Dr. Il. Puşcariu, C. Auner şi alţii). În materie de istorie şi geografie, remarcăm un numěr mai mare de articole de Dd. Dr. D. Onciul (Pannonia, Pecenegii, etc.) şi S. Floru (Ovreii), col. Iannescu, etc. Din ramul literaturei amintim mai multe articole de Dd. Mih. Străjan, Tiktin (limba şi literatura Ovreilor), iar sciinţele naturale sunt representate prin o lungă serie de articole din botanică (de Panţu, Radian, Procopianu), zoologie (de Moisil, Pop. Voiteşti, etc.). mineralogie (de L. Mrazek, Murgoci) şi geologie (de Popovicî-Hatzeg). În ramul sciinţilor iuridice găsim numeróse articole de Dd. Scriban şi Voinescu, iar în al celor economice de D. Ideru şi alţii. Cu deosebită libertate a dat redacţiunea şi de astădată un loc mai mare articolelor de igienă, atât de importante pentru poporul nostru şi lucrate cu mare îngrijire de Dr. I. Felix (Pânea, Parasit, Pasteur, Păstramă, Pelagra, Pesce sărat, etc.), şi tot astfel şi art. din medicina veterinară, scrise de D. Fortună (Pesta bovină şi porcină).

Abonamentele se fac la W. Krafft în Sibiiu şi se primesc numai pentru publicaţiunea întrégă. Preţul de prenumerare pentru un tom broşurat cor. 20.—, legat cor. 23.20 (în România: lei 25.—, resp. 28.50).

ULTIME SCIRI.

Bucurescî, 24 Martie. Telegrame sosite adî dela Neuwied anunţă, că principesa *Maria de Wied*, mama Reginei României, a încetat din vieţă adî la órele 6 dimineţa în etate de 77 anî. Curtea regală română a luat doliu.

Londra, 24 Martie. Din Pretoria se telegrafézǎ, că *Schalk-Burger*, *Reitz*, *Mayer* Lucas, *Krogh* şi *Vanderwald*. membrii guvernului transvaalian, au sosit acolo din Middelburg, purtând cu ei *stindard alb*. După o convorbire cu Kitchener, ei au plecat spre Kroonstadt.

Proprietar: **Dr. Aurel Mureşianu.**
Redactor responsabil: **Traian H. Pop.**

Dela Tipografia „AURORA“, A. Todoran

din Gherla — Szamosujvár,

se pot procura următórele cărţĭ:

Preţ. Coróne.

Cuvêntărĭ pe Dumineci. Tom. I. de renumitul orator — în D-nul adormitul — *Iustin Pepfiu*, 48 predicĭ pe 38 Duminecĭ . 4.40

Cuvêntărĭ bisericescĭ (acomodate pentru orĭ-ce timp) de I. Papiu, Tom. I. Ed. II. 2.40

Cuvêntărĭ bisericescĭ la tóte sĕrb. de peste an de I. Papiu . . . . . . 3.—

Cuvêntărĭ funebrale si iertăciunĭ pentru diferite casurĭ de mórte, întocmite de I. Papiu . . . . 3.—

Cuvêntărĭ funebrale şi iertăciunĭ. Din autorĭ renumiţĭ, prelucrate de Tit Budu, vicar . . . . 2.—

Catechese pentru pruncii şcolarĭ de Tit Budu, vicar . . . . —.80

Cuvinte de aur séu învĕţăturĭ înţelepte date de un părinte fiiului sĕu, din operele lui J. H. Campe, trad. de I. Sonea 1.60

Dumnedeésca liturgie a celui dintru sfinţi părintelui nostru Ioan Chrisostom, de Ioan Boroş . . . . —.50

Mama Sfântului Augustin, tradusă de Salba . . . . 2.—

Manual catechetic pentru primii anĭ şcol. de Basiliu Raţiu . . . . —.80

Predice pentru Duminecile de peste an, compuse şi elucrate după Catechismul Deharbe de Vas. Christe. Tom. II. dela Dumin. XI. după Rosalii până la Dumin. Vameşului 1.60

Istoria icónei Pr. C. Verg. Maria dela Nicula . . . . — 20

Bocete, adecă cântărĭ la morţĭ, adunate de I. Pop Reteganul . . . . . . —.80

Nu mĕ uita. Colecţiune de versurĭ funebrale, urmate de iertăciunĭ, epitafe ş. a. —.50

Omul şi Inmea, cântărĭ funebrale de Aron Boca Velcherianul . . . . —.16

Albina şi leneşul de Aron Boca Velcherianul . . . . —.20

Amintirĭ din Grecia de Teodor Bulc, profesor gimn. 1.20

Buchetul. Culegere de cântece, culese de I. P. Reteganul, broşat . . . —.50

Barb Cobzarul. Novelă orig. de Emilia Lung . . . . —.20

Cântul în şcóla poporală de Iuliu Pop, învĕţ. Năsĕud, Praxă. Teorie. Cânturĭ —.60

Cartea ilustrată pentru copiĭ şi copile. Cu 18 ilustraţiunĭ, de G. Simu . . —.70

Carnetul roşu. O interesantă novelă nihilistă, trad. din germ. de *Moşul* . —.60

Cartea plugarilor séu povestirĭ economice despre grădinărit, economia câmpului, crescerea vitelor şi celelalte ramurĭ ale economiei de I. Georgescu . . . . —.50

Codrean, Craiul codrului, de George Simu . . . . —.12

Cântăréţa. Novelă de Dem. Dan —.30

Carmen Sylva, Prelegere publică ţinută prin V. Nicóră, prof. gimn. — Cu portr. M. Sale Reginei României . . . . —.20

Chiuiturĭ de carĭ strigă feciorii în joc, de P. Reteganul . . . . —.56

125 Chiuiturĭ de carĭ strigă feciorii în joc . . . . —.24

Cu vêrful penei Scrierĭ satirico-umoristice de Anton Popp. I. Monológe. II. Humor şi satiră. O broşură fórte petrecĕtóre 1.—

Din poveştile lui Esop de Aron Boca Velcherianul . . . . —.16

Din trecutul Silvaniei. Legendă de Victor Rusu . . . . —.60

Dile negre. Versurĭ de Petrea dela Cluşiŭ — cu o prefaţă de G. Simu . . —.30

Felicitărĭ în poesii şi prosă la Anul-Nou, diua nascerei şi diua numelui către tată, mamă, moş, unchiu, mătuşe, nănaşĭ, tutorĭ, preoţĭ, învĕţătorĭ şi binefăcĕtorĭ, precum şi alocuţiunĭ şi vorbirĭ cu diferite ocasiunĭ şcolastice, de George Simu . —.40

Preţ. Coróne.

Filoxera omenimei. Câte-va cuvinte despre vinars, de A. Boca Velcher. —.16

Geografia şi Istoria în şcóla poporală. Manual compus conform planului de lecţiunĭ a d-lui V. Petri pentru cl. IV., V., VI., de T. Petrişor, învĕţător . . —.80

Gruia lui Novac . . . . —.20

Horia lui Pintea Vitézul . . . —.12

Idealul perdut. Novelă originală de Paulina C. Z. Rovinar . . . . . . —.20

Indreptar pentru ortografia română, de Vas. Dambrava . . . . —.24

Impĕrăţia ţiganilor pe vêrful unui plop de A. Boca Velcherianul . . . . —.16

IONEL. Educaţiunea unui bun copil, carte pentru părinţĭ şi educătorĭ, de V. Gr. Borgovan . . . . 2.—

Ifigenia în Tauria. Tragediă în 5 acte. După Euripide, tradusă în versurĭ de Petru Dulf . . . . —.60

Lira Bihorului. Balade poporale de Antoniu Popp . . . . —.40

Lira Sionului séu cântarea sĕrbătorilor. — Poesii religióse-morale, lucrate după Sf. Scriptură, de A. Boca Velcherianul, cu o precuvêntare de G. Simu . . . . —.50

Monológe de Antoniu Popp:

Nr. 1. Pe neaştepte . . . . . . —.08

Nr. 2. Pentru-ce am rĕmas flăcău bĕtrân . . . . —.16

Nr. 3. La Anul-nou . . . . . . —.08

Nr. 4. Ce nicĭ prin minte nu mi-a trecut . . . . —.08

Nr. 5. O păţanie . . . . —.08

Merinde dela şcólă séu învĕţăturĭ pentru popor, culese din diarul unui şcolar, de Dr. Georgiu Popa 1.20

Miseriile sociale Novelă de P. C. Z. Rovinar . . . . —.30

Musa Someşană. Poesii poporale române din jurul Năsĕudului. Adunate şi aranjate de Iuliu Bugnariu. Partea I. Balade —.05

N-rii 76 şi 77. Naraţiune istorică după Wachsmann, de I. Tanco . . . . —.40

Nopţĭ de iarnă. Novele pentru popor de G. Simu 1.20

Opsagurĭ. Cât cioplite cât pilite şi la lume împărţite, de I. P. Reteganul —.80

Opera unui om de bine. Novelă origin. — continuarea novelei „Idealul pierdut“ — de Paulina C. Z. Rovinar . . . . —.20

Păcălitul. Monolog comic de Antoniu Popp. Preţul . . . . —.08

Poesii de Vasiliu Ranta-Buticescu. Un volum de 102 pagine, cuprinde 103 poesii bine alese şi aranjate. Preţul red. (dela cor. 2.40) la 1.20

Povestea Pascului séu credinţa deşértă poporală. De Ar. Boca Velcherianul —.16

Părintele Nicolae. Schiţe din viéţa preoţilor, de G. Simu . . . . — 60

Pierstea poporului român, séu cântărĭ evlavióse pentru cei-ce merg la mănăstire, la locurĭ sfinte şi în procesiunĭ. Compusă de doi preoţĭ gr. cat Mureşenĭ din diec. gr. cat. a Oradei-mare . . . . . —.20

Pe pragul mormêntului. Versurĭ funebrale, de G. Simu . . . . —.50

Păcală şi Tândală. Poveste de G. Cătană . . . . —.20

Prietenul săténului român. Sfaturĭ în formă de dialog pentru elevĭ şi adulţĭ, compus de I. P. Reteganul . . . . . —.60

Pilde şi sfaturĭ pentru popor de I. Popp Reteganul . . . . —.60

Probitatea în copilărie. Schiţă din sfera educ. după Ernest Legouvé . . . —.12

Poveştile Bănatului. de George Cătană, învĕţător. Tom. I, II, III á 50 fil., tóte 3 tomurile 1.30

Reguli şi sfaturĭ bune pentru pruncii şcolarĭ, de Ar. Boca Velcherianul . — 20

Preţ. Coróne.

Dialogul ţiganului cu S. Petru în pórta raiului de Aron Boca Velch. —.50

Renascerea limbei române în vorbire şi scriere, de Dr. Gr. Silaşi, broş. II. şi III. Preţul fie-ărei broş. . . . . —.80
Ambele de-odată 1.40

Riseto şi zimbete de Tit. V. Gheaja —.60

Românul în sat şi la óste, de Ioan Pop Reteganul . . . . —.30

Schiţe din Italia de Teodor Bulcu, profesor gimn. . . . . 2.—

Supplex Libellus Valachorum. 1791. — Text original, de Dr. E. Dăian . . 1.—

Suspin si zimbire. Poesii şi prosă de Ant. Popp . . . . —.80

Starostele séu datinĭ dela nunţile Românilor ardelenĭ de I. Popp Reteg. —.30

Trandafirĭ şi viorele. Poesii poporale de I. P. Reteganul. Ediţiunea a III. . —.60

Ţiganul la mănăstire. Poveste în versurĭ de Ar. Boca Velcherianul . . —.16

Ţiganul în Raiu. Poveste în versurĭ de Ar. Boca Velcherianul . . . . . —.16

Ultimul sichastru. Tradiţiune de George Simu . . . . —.12

Un cuvênt către fraţiĭ românĭ despre filoxera omenimiĭ séu vinarsul, de Aron Boca . . . . —.20

Versurĭ de dor, adunate din poeţii românĭ de A. . . . . —.50

Indreptar teoretic şi practic pentru învĕţămêntul intuitiv, de V. Gr. Borgovan. Ediţia III. 2.40

Omul. Noţiunĭ din Anatomie şi fisiologie şi regulĭ igienice pentru conservarea sănĕtăţii şi a corpului omenesc, de George Cătană . . . . —.60

Orar General pentru şcóla română cu 6 clase şi cu un singur învĕţător, de Georgiu Magyar . . . . —.80

Viéţa P. C. Verg. Maria, de C. Darabant . . . . —.30

Zîna Câmpiei, de A. Boca Velch. —.16

Zidirea lumei, Adam şi Eva. Originea sfintei cruci şi **cele 12 Vinerĭ**, de I. Pop Reteganul . . . . —.16

Cărţĭ de rugăciunĭ:

Icóna sufletului. Carte de rugăciunĭ şi cântărĭ bisericeştĭ, frumos ilustrată. Prelucrată şi edată cu permisiunea măritului ordinariat diecesan gr. cat. de Gherla prin Vasiliu Pătcaşiu, preot gr. cat. în Hotoan. Edit. V., corésă şi amplificată. — Legată simplu . . . . 1.—
legată în pânză 1.60
legată în piele 3.20
„ „ catifea . . . . . 5.—7.60

Mărgăritarul sufletului. Carte bogată de rugăciunĭ şi cântărĭ bisericescĭ, fórte frumos ilustrată. — Preţul unui esemplar legat simplu . . . . 1.—
legat cu pânză 1.60
„ „ piele şi aurit . . 3.20
„ „ legătura de lux 5.—7.60

Micul mărgăritar sufletesc. Carte bogată de rugăciunĭ şi cântărĭ bisericeştĭ, fórte frumos ilustrată pentru pruncii şcolarĭ de ambe sexele. — Preţul unui esemplar legat . . . . —.44

Cărticica de rugăciunĭ şi cântărĭ pentru pruncii şcolarĭ de ambe sexele. Cu mai multe icóne frumóse. Preţul unui esemplar legat . . . . —.20

Visul Prea Sfintei Vergure Maria, urmat de mai multe rugăciunĭ frumóse. Preţul unui esemplar legat şi espedat franco este . . . . —.20

Epistolia D-lui nostru Isus Christos. Preţul unui esem. legat şi spedat franco —.24

Din „Literatura poporală“,
de *Domeţiu Dogariu*.

Nr. 1. **Moş Toma Bădiceanu**, vestitul caraghios al economilor de vite (Mocanilor) din Săcele. Preţul . . . . . —.12

Preţ. Coróne.

Nr. 2. **Vlad Hoţul** dela Săcele. —.12

Nr. 3. **Insurătórea Sórelui** (basm) —.12

Nr. 4. **Fiul bucătăresei împĕratului** (basm) . . . . —.12

Nr. 5. **Vacărelul** (basm) . . . —.12

Nr. 6. **Diana**, dîna munţilor şi **Fata de împĕrat** cu mânile tăiate (2 basmurĭ), —.12

Nr. 7. **Cincĭ dialogurĭ** întocmite pentru elevii şcólei popor. menite ca producţiunĭ la esamene şi alte festivităţĭ şcol. . . —.20

Nr. 8. **Spiriton şi Niculae** (basm) —.12

Nr. 9. **Fiiul oiĭ** (basm) . . . . —.12

Nr. 10. **Povestirĭ şi anecdot. pop.** —.20

Biblioteca teatrală a „Aurorii“.

Nr. 1. **Calea dréptă e cea mai bună** comediă într'un act de A. Kotzebue, localisată de Corn. Darabant . . . —.20

Nr. 2. **Paza Maicii sfinte.** Dramă în 4 acte, localisată de Ant. Popp . . —.24

Nr. 3. **Otrava de hârciogĭ.** Comediă într'un act, de Ant. Popp . . . . —.16

Nr. 4. **Pedepsirea vanităţii.** Dramă într'un act, trad. din limba francesă de At. Bologa . . . . —.20

Nr. 5. **Discreţiă fără voiă.** Comediă într'un act, de A. Kotzebue, trad. de Corn. Darabant . . . . —.24

Nr. 6. **Crescătorul.** Comediă într'un act de A. Kotzebue. Localisată de C. Darabant . . . . —.20

Nr. 7. **Otrava femeiască**, comediă de I. Ţinţar . . . . —.20

Nr. 8. **Distraşiĭ.** Comediă într'un act de C. Darabant . . . . —.20

Cărţĭ de şcoală aprobate

şi recunoscute ca cele mai bune şi mai metodicescĭ
de Vasile Petri:

Nou ABCD-ar românesc. Ediţiunea XII emendată şi aprobată de înaltul min. reg ung. de culte şi instrucţiune publică prin emisul sĕu nr. 16.006 din a. 1889.
Preţul unui esemplar legat . . —.50

Legendar séu carte de cetire pentru şcólele poporale. Partea I-a: pentru al 3-lea şi al 4-lea an de şcólă. Ediţiunea X., emendată şi aprobată de înaltul minister reg. ung. de culte şi instrucţiune publică prin emisul sĕu nr. 11.295 din 1889. Un esemplar legat . . . . 1.—

Tot de acelaşi autor:

Şcóla română. Fóie pedagogică şi didactică pentru interesele institutelor de învĕţămênt şi ale organelor acestora. Anul III, IV. şi V. (I. şi II. e epuisat. Fie-care an 1 fl., cu porto 2.20

Şcóla practică. Magazin de lecţiunĭ şi materii pentru instrucţiunea primară. Tom. II. III. şi VI. (I. e epuisat), fie-care 2.—
cu porto 2.20

Plan de lecţiunĭ pentru şcólele românescĭ. Intocmit pe 30 de sĕptĕmânĭ —.50
cu porto . . . . —.60

Plan de învĕţămênt pentru şcólele poporale nemaghiare, în înţelesul articolului de lege XXXVIII. din 1868 şi 1879. Edat în urma ordinaţiunei minist. reg. ung. de culte şi instrucţ. publ. din 29 Iunie 1889, Nr. 17,284. Preţul . . . . —.44

Legea de pensiune pentru învĕţătorii poporalĭ din Ungaria, dimpreună cu ordinaţiunile ministeriale publicate în urmă, preţul . . . . —.44

Scriptologia séu modul de a învĕţa cetitul scriind. Indreptar pentru învĕţătorĭ la tractarea cetitului în şcólă . . . 2.—

„Călindarul Plugarului“ pe anul 1902.
Preţul unui esemplar . . . . . —.50

Tot de aicĭ se pot procura tot soiul de cărţĭ şcolastice şi altele, apărute orĭ şi unde.

Recuisite de scris pentru şcólă şi cancelarie. — Tot soiul de tipăriturĭ oficióse.

Tipografia nóstră primesce spre efectuire tot soiul de lucrărĭ tipografice cu preţurile cele mai moderate.

Catalóge se trimit orĭ-şi-cui gratis şi franco. **Vêndĕtorilor se dă rabatul cuvenit.**

Tóte comandele a se adresa la: **Tipografia „AURORA“ A. Todoran,**
în Gherla — Szamosujvár.

(8)